

matrona quædam erat nobilis, quæ aut quia mulierum genus semper avarum legitur, aut certe diabolico instinctu, terram sanctæ martyris agris suis vicinam immoderate concupivit, arantesque monachorum bubulcos plurimis affectos contumeliis a jugeribus expulit. Sequenti vero die proprio vomere ea jugera secare fecit, suæque ditioni ea subjugare præsumpsit. Atque ita cœlesti virtute actum est ut, dum illa a suis terminis agrum illum denormare juberet, acriterque insisteret, acutum toto corpore

A emarcuit, ac horridis stridoribus garr.ens infelicem spiritum orco dimisit. Cujus terribili exitu aratores valde exterriti, relicto aratro fugerunt, ac in summo habitu vix palpantes domino suo rem actam retulerunt. At ille mœrens de mulieris interitu, pro cadavere misit, allatumque terræ condidit. Qua tali modo exstincta, terra sanctæ martyris intacta ab omnibus remansit, et in monachorum postea ditione jacuit.

ANNO DOMINI MXXIX.

SANCTUS FULBERTUS

CARNOTENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA ET LITTERARIA.

(Oudin., *Script. Eccles. II*, 519.)

S. Fulbertus Carnotensis episcopus, vitæ sancti-
monia et eruditione sua ætate clarissimus, Guillelmi Aquitanici ducis favore, primum Pictaviensis Ecclesie S. Hilarii thesaurarius factus, ut fragmentum Historiæ Aquitanicæ refert. Idemque leges apud Ademarum Cabanensem in Chronico. Insignis vita et eruditione, lucernaque ardens a Domino Ecclesie Gallicanæ candelabro accensus, Roberti regis Christianissimi, cui gratissimus erat, auctoritate, Carnotensis episcopus post Rodolfum creatus est, a Liethero archiepiscopo et metropolitano consecratus, quemadmodum ipse Fulbertus affirmat epistola 23, ad eundem : « Multum amoris atque fidelitatis, tibi, Pater, me debere censeo, per cujus manum benedictionem et sacram unctionem accepi. » Is autem, episcopalem gradum assecutus, libertates ecclesiasticas egregie tutatus est, ut passim variis epistolis significat, quas ad pontifices maximos, reges et episcopos scripsit, quarum nonnullæ exstant ad Franconem Parisiensem præulem, *De extirpandis e manu laica beneficiis*. Et apud Joannem pontificem Maximum graviter conqueritur de Rodolfo comite, jurium Ecclesie suæ pervasore sacrilego, auxilium apostolicum implorans : *Magnæ*, inquit, *Fulber us et præclaræ Ecclesie pusillus episcopus*. Episcopatum, ut diximus, favore Roberti regis, cujus partes contra Constantiam reginam gnavigator sectatus est, adeptum fuisse apparet ex epistola ad eundem, qua de Godofridi vicecomitis violentia adversus Carnotensem Ecclesiam sic conquestus est : « Pietatem vestram

Deum, in his quæ ingeruntur molestiis, consolatio et respiratio funditus pendet. » Suam vero humilitatem astruit his verbis, epistola 68 ad Odilonem abbatem Cluniacensem : « Decet, pater, ut tu quoque vicissim me tuum servulum de te pendentem, teque non sine magna fiducia respectantem, sacris intercessionibus adjuves. Sum enim valde miserabilis homo, qui cum ad propriam non sufficerem, ad publicam curam nescio qua seu ratione seu temeritate perductus sum. » Quanta vero amicitia inter ipsum et Odilonem predictum fuerit, docet monachus Sylviniaci hæc scribens in Vita Odilonis : « Hoc nomine (*Archangeli monachorum*) censebat eum appellandum in suis sermonibus et epistolis. Fulbertus ille sibi præcordialis amicus, Carnotensis episcopus, in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cujus morte studium philosophiæ in Francia periit, et gloria sacerdotum pene decidit. » Quod autem nonnulli eum Roberti regis fuisse cancellarium scribunt, probationis id documento destituitur, cum revera potius cancellarius tantum Carnotensis Ecclesie fuerit. Porro cum anno 1020 urbs et basilica conflagrasset, fundamenta ecclesie Dei Genitricis Fulbertus jecit, eandemque miro lapideo fornice et tabulatu perfecit; quo quidem insigni opere præcipuam apud posteros nominis sui propagavit famam, pecunias suppeditante inprimis Anglorum rege. Hoc discimus ex Willelmo Malmesburiensi, lib. II De gestis Anglorum, his verbis : « Rex Cnuto ad transmarinas Ecclesias pecunias mittens,

damenta jecerat, summam manum mirifico effectu A imposuit, quam etiam pro posse honorificare, studens, musicis modulationibus crebro extulit. Quanto enim amore in honorem Virginis anhelaverit, poterit conjicere qui audierit cantus cœlestia vota sonantes. » Exstat inter cœtera opuscula ejus epistolarum volumen, in quarum una gratias agit Cnutoni magnificentissimo regi, quod largitatis suæ viscera in expensas Ecclesiæ Carnotensis effuderit. Sacratissimæ vero Dei genitricis Mariæ servus addictissimus fuit, cujus laudes peculiari libro edidit, a qua remuneratum tradunt. Dum enim morbo correptus esset, eadem per visum apparens Virgo, sacra ubera ipsi sugenda aperuit, ut Albericus, longe tamen ab hoc tempore remotus, testis est in Chronico ad annum 1022 : « Florebat Fulbertus episcopus, sanctitate et philosophia nominatissimus, qui fundamenta sanctæ ecclesiæ Dei Genitricis jecit, et eadem perfecit miro lapideo tabulatu, qui etiam ab eadem Dei Genitricis in infirmitate sua visitatus esse dicitur et de ejus lacte sanctissimo recreatus. Hic enim multo amore et felicissimo in honorem beate Mariæ virginis Dei Genitricis exarsit, quod ostendunt cantus quos de ea ille edidit, cœlestia vota sancientes. Inter cœtera ejus opera exstat Epistolarum volumen. » Et Willelmus Malmesburiensis, lib. III De gestis Anglorum, idem testatur, locutus de Berengario Andegavensi archidiacono suo olim in schola Carnotensi discipulo : « Berengarius plane, quantumvis ipse sententiam correxerit, omnes quos ex totis terris depravaverat, convertere nequivit. Quod episcopum Carnotensem Fulbertum, quem Domini Mater olim ægrotum lacte mamillarum suarum visa fuit sanare, prædixisse aiunt. Nam cum in extremis positum multi visitarent, et ædium capacitas vix confluentibus sufficeret, ille inter oppositas catervas oculo rimatus Berengarium, nisu quo valuit expellendum censuit, protestatus immanem draconem prope eum consistere, multosque ad eum sequendum blandiente manu et illice anhelitu corrumpere. » Demum e vivis excessit anno 1029, die 10 Aprilis. In quibusdam mss. anno 1028, in æde sancti Petri in Valle, tumulatus dicitur : magna sanctitatis et doctrinæ opinione passim commendabilis, quam utique deprædicant Glaber memoratus, Chronica et auctores plurimi. Fulberti epitaphium tale in mss. codice reperitur :

Anno ab incarnatione Domini 1028, IV idus Aprilis, obiit dilectus Deo et hominibus Pater noster venerandæ memoriæ Fulbertus, suæ temporis pontificum decus, lux præclara mundo a Deo data, pauperum sustentator, desolatorum consolator, prædonum et latronum refrenator, vir eloquentissimus, et sapientissimus tam in divinis quam in liberalium artium libris. Qui ad ca-

Item hæc carmina de eodem leguntur.

Quem tibi Carnotis concessit fons bonitatis,
Doctrinæ fluvium duplitem egregium,
Pontificum sidus, Fulbertus fulgidus actu,
Vestis pauperibus, victus et assiduus;
Inclusus jacet hic, factus de pulvere pulvis,
Et præstolatur surgere cum relictis.
Virtutum cultor, vitiorum mortificator,
Auxiliante Deo, perstitit a puero.
Bis denos annos, atque unum didimusque,
Virgo Maria, tuæ præfuit ecclesiæ.
Ingressurus erat Phoebus post lumina septem
Taurum, cum mœstum deseruit populum.

Ejus Opera singulatim impressa Parisiis an. 1608, tum postea immissa in tomum XI *Bibliothecæ Veterum Patrum* editionis Colonienensis an. 1618, ubi leguntur *epistolæ CXXXIV, sermones quidam, canon de pœnitentia mulierum, hymni aliquot cum prosis, B tractatus adversus Judæos negantes hanc Jacob orientis prophetiam : Non auferetur sceptrum de Juda, etc., in Christo Domino fuisse impletam.* De quibus Bellarminus et Labbeus, quorum in supplementum addimus exstare ejusdem Fulberti *epistolam de rebus Ecclesiæ religiose et caute distribuendis*, tomo II Spicilegii Lucæ Dacherii, pag. 827 editionis Parisiensis. Ejusdem quoque nomine apud Surium in *probatis sanctorum Vitæ* ad diem 13 Decembris, p. mihi 989, *Vita sancti Auberti Cameracensis episcopi*, quam etsi mutilam Surius ediderit, integram tamen habent fratres ejus abbatiae, quæ nomen ipsius in urbe Cameracensi præfert, ut scribunt Sammarthani fratres, tom. I Galliæ Christianæ in archiepiscopis Cameracensibus, p. 233. Item ad eundem C Fulbertum Carnotensem episcopum spectat *Sermo de Assumptione beatæ Mariæ Virginis*, qui exstat inter Opera divo Augustino supposita, in sermonibus suppositis, sermone 208, col. 343 novissimæ editionis, quam procuraverunt his temporibus Patres Benedictini Galli congregacionis sancti Mauri. Denique ejusdem egregium invenimus tractatum in illud Actorum XII, vers. 4 : *Misit Herodes rex manus*, etc. ms. in bibliotheca Longipontis, Cisterciensis ordinis, in episcopatu Suessionensi, quem anno 1692 Lugduni Batavorum edidimus in 8; apud Petrum Van der Meerche, sub hoc titulo, *Veterum aliquot Galliæ ac Belgii scriptorum Opuscula sacra*; idque ne lapsu temporum interiret. Agunt de sancto Fulberto, Baldericus Noviomensis episcopus, in Chronico Cameracensi, lib. 1, cap. 77; Henricus Gandavensis, qui ab eo auctore Catalogum suum incipit, *Fulbertum liberalium artium suo tempore peritissimum, virum religiosum, et erga beatam Virginem devotissimum* celebrans; Antonius Possevinus tomo I Apparatus sacri, verbo *Fulbertus*, etc.; Robertus Bellarminus et Philippus Labbeus, uterque in opere suo De scriptoribus ecclesiasticis; Aubertus Miræus in *Notis ad Historiam Hæreticæ Sectæ* ad an-